

OROSZORSZÁG

2014 óta a Krím-félsziget Oroszország általi jogellenes anektálása, a kelet-ukrajnai lázadó csoportok támogatása, Oroszország szomszédságpolitikája, a félretájékoztató kampányok és a negatív belső fejlemények feszültté tették az EU és Oroszország közötti kapcsolatokat. A feszültségek tovább nőttek Oroszország szíriai intervenciója miatt. Az EU 2014 óta rendszeresen újabb szankciókat vezet be Oroszországgal szemben. Az EU és Oroszország között továbbra is szoros kölcsönös függőségi kapcsolat áll fenn és az EU a „szelektív együttműködés” megközelítését alkalmazza.

JOGALAP

- Az Európai Unióról szóló szerződés V. címe: „Külső fellépések”;
- az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 206–207. cikke (kereskedelem) és 216–219. cikke (nemzetközi megállapodások);
- partnerségi és együttműködési megállapodások – PCA (kétoldalú kapcsolatok).

AZ EU ÉS OROSZORSZÁG KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

Az ukrán válság kitöréséig az EU és Oroszország stratégiai partnerség kiépítésén dolgozott, amely többek között magában foglalta a kereskedelmet, az energiaügyet, az éghajlatváltozást, a kutatást, az oktatást, a kultúrát és a biztonság kérdéseit, így a terrorizmus elleni küzdelmet, az atomfegyverek elterjedésének megakadályozását és a konfliktusok rendezését a Közel-Keleten. Az EU mindig is elkötelezetten támogatta Oroszország (2012-ben bekövetkezett) WTO-csatlakozását. Az utóbbi néhány évben a közös szomszédság kérdése jelentős feszültség forrássá vált az EU és Oroszország között. A Krím-félsziget 2014. márciusi, Oroszország általi anektálása, valamint az Ukrajna keleti részén a felkelő harcosoknak azóta nyújtott orosz támogatást alátámasztó bizonyítékok nemzetközi válságot robbantottak ki. Az EU felülvizsgálta kétoldalú kapcsolatát, megszakítva a rendszeres kétoldalú csúcstalálkozókat, felfüggesztve a vízumkérdésekről folytatott párbeszédet és a partnerségi és együttműködési megállapodást felváltó új, kétoldalú megállapodásról folytatott tárgyalásokat. Az EU Oroszországgal kapcsolatosan jelenleg olyan kettős megközelítést követ, amely a fokozatos szankciókat ötvözi a kelet-ukrajnai konfliktus diplomáciai megoldásának megtalálására irányuló kísérletekkel. Oroszország részvétele az E3+3 országok csoportjával az Iránnal 2015. júliusban megkötött nukleáris megállapodás tető alá hozására irányuló erőfeszítésekben megcsillantotta a globális szinten folytatott fokozottabb együttműködés reményét.

2015 szeptemberében azonban hirtelen kezdetét vette Oroszország beavatkozása a szíriai háborúba Aszad elnök támogatására, továbbá erőteljes dezinformációs kampány is zajlik Oroszországon belül és kívül egyaránt, ami a Nyugattal való további feszültségekhez vezetett.

A 2018. évi elnökválasztással Vlagyimir Putyint a szavazatok 76,69%-ával negyedszerre is megválasztották elnökké. A korábbi választásokhoz hasonlóan az Európai Parlament nem kapott választási megfigyelő misszió küldésére felkérést. Az orosz törvényhozás 2012-től az ellenzéket és a civil társadalmat célzó új törvényeket fogadott el. Több száz nem kormányzati szervezetet „idegen ügynöknek” és/vagy „nemkívánatos szervezetnek” minősítettek, és a hatóságok szigorították a média és az internethasználat ellenőrzését. Az EU aggódik a jogállamiság és különösen a korrupció helyzete miatt. 2017-ben és 2018-ban Oroszország-szerte Alekszej Navalnij ellenzéki politikus által kezdeményezett nagyszabású korrupcióellenes tüntetések zajlottak, amelyekkel szemben a hatóságok kemény válaszingedményeket hoztak. A Központi Választási Bizottság és a Legfelsőbb Bíróság eltiltotta Navalnijt a jelöltségtől egy kifogásolható korábbi ítélet miatt. A 2016. szeptemberi parlamenti választás már megerősítette Putyin elnökségének dominanciáját és az Egyesült Oroszország Párt elsőprő győzelmét.

2017-ben az orosz gazdaság az olaj- és áruexport növekvő bevételeinek köszönhetően kilábal a 2014–2016 közötti válságból és úrrá lett a bankszektor zavarain. A kilátások kedvezőek, az országban ugyanakkor bizonytalan a befektetői légkör, a gazdasági teljesítmény pedig továbbra is az olaj- és földgázárak függvénye. A gazdasági rendszer néhány ágazatban összpontosul, nincsenek átalakító jellegű beruházások, ugyanakkor az államhoz közeli nagyvállalatok uralják a piacot. A szankcionálási politikák ellenére az EU továbbra is Oroszország első számú, Oroszország pedig az EU negyedik kereskedelmi partnere. A kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokat azonban számos zavaró tényező befolyásolja, például Oroszország több uniós agrár-élelmiszeripari termékre kivetett embargója, a WTO-ban zajló viták és az uniós vállalatoknak az orosz közbeszerzési eljárásokban való részvételére vonatkozó komoly korlátozások.

Az Unió 2014 márciusa óta – a Krím jogellenes anektálására és Ukrajna destabilizációjára válaszul – több lépésben Oroszországgal szembeni korlátozó intézkedéseket vezetett be. Az MH17-es gép 2015. június 17-i lelövését követően az Oroszország által támogatott felkelők ellenőrizte kelet-ukrajnai területen az Unió jelentősen kiterjesztette a szankciók körét. A szankciókat rendszeresen aktualizálják és meghosszabbítják.

Az EU „korlátozó intézkedései” különböző formákat öltenek. A diplomáciai lépések értelmében Oroszországot kizárják a G8-ak köréből, felfüggesztik Oroszország OECD-hez és a Nemzetközi Energiaügynökséghez való csatlakozási folyamatát, valamint a rendszeres EU–Oroszország kétoldalú találkozókat is.

Az Oroszországgal folytatott kereskedelmet gazdasági szankciók sújtják az egyes gazdasági ágazatokban, melyek egyes orosz bankok és vállalkozások esetében korlátozzák az elsődleges és másodlagos uniós tőkepiaci forráshoz jutást. A szankciók fegyverkiviteli és -behozatali tilalmat rendelnek el és megtiltják a kettős felhasználású termékek katonai célokra vagy oroszországi katonai végfelhasználók részére történő

kivitelét. Korlátozzák továbbá Oroszország hozzáférését a kőolaj-kitermelés és -feltárás céljára felhasználható egyes érzékeny technológiákhoz és szolgáltatásokhoz. A Krímmel és Szevasztopollal fennálló gazdasági kapcsolatokra egyedi korlátozások vonatkoznak, többek között a félszigetről származó termékek behozatalának tilalma, egyes termékekre és technológiákra vonatkozó exporttilalom, beruházási korlátozások és a turisztikai szolgáltatások nyújtásának tilalma. A gazdasági együttműködésre vonatkozó intézkedések keretében felfüggesztették az Európai Beruházási Bank (EBB) és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) oroszországi új finanszírozási műveleteit.

Az egyéni korlátozó intézkedések keretében az Ukrajna területi integritását, szuverenitását és függetlenségét aláásó tevékenységeik miatt több mint 150 személy és 40 szervezet vagyoni eszközeit befagyasztották, illetve utazási tilalmat rendeltek el e személyekkel szemben. A lista tartalmazza az Oroszországi Föderáció nemzetgyűlésének két háza (az Állami Duma és a Szövetségi Tanács) képviselőit, valamint az EU–Oroszország Parlamenti Együttműködési Bizottságba delegált küldöttség soros elnökét.

2016. márciusban az EU Külügyek Tanácsa az EU Oroszországgal folytatott kapcsolatainak alapját képező öt vezérelvet vázolt fel: (1) a minszki megállapodás végrehajtása mint az EU Oroszországgal kapcsolatos álláspontjában történő bármely lényeges változás kulcsfontosságú feltétele; (2) az EU keleti partnereivel és más szomszédaival, köztük Közép-Ázsiával folytatott kapcsolatainak megerősítése; (3) az EU ellenálló képességének megerősítése (például az energiabiztonság, a hibrid típusú fenyegetések vagy a stratégiai kommunikáció terén); (4) szelektív együttműködés Oroszországgal az Unió érdeklődésére számot tartó kérdésekben; (5) az emberek közötti kapcsolatfelvétel és az orosz civil társadalom támogatásának szükségessége. Az első alapelv hallgatólagosan összekapcsolja néhány uniós szankció időtartamát a kelet-ukrajnai konfliktus békés megoldása felé tett előrehaladással.

Oroszország 2014. augusztus óta az EU és a nyugati országok – többek között az USA, Kanada és Ausztrália – által bevezetett szankciók miatt retorziókat alkalmaz, ellenszankciókat róva ki a mezőgazdasági termékekre, a nyersanyagokra és az élelmiszerekre az élelmiszer-biztonsági normák állítólagos megsértése miatt. Ez megerősítette Oroszország importhelyettesítési politikáját a mezőgazdasági ágazatban. Oroszország „stop-listát” is alkalmaz azon uniós és amerikai állampolgárok (beleértve 18 EP-képviselő) esetében, akik kritikával illették az Oroszország által hozott intézkedéseket, megtagadva tőlük az ország területére történő belépést. Az uniós beutazási tilalommal ellentétben nincs lehetőség a fellebbezésre, ha egy személy a listán szerepel.

HATÁLYOS MEGÁLLAPODÁSOK

Az EU és Oroszország közötti kapcsolatok jogalapját az 1994. júniusban aláírt partnerségi és együttműködési megállapodás (PEM) képezi. A PEM eredetileg 10 évre szólt, de azóta évente automatikusan meghosszabbodik. Meghatározza a főbb közös célkitűzéseket, megállapítja a kétoldalú kapcsolattartás intézményes keretét (többek

között az emberi jogokkal kapcsolatos rendszeres konzultációkat és a félévente megrendezett – jelenleg befagyasztott – elnöki csúcstalálkozókat).

A 2003. májusi szeptérvári csúcstalálkozón az EU és Oroszország megerősítette együttműködését azáltal, hogy négy „közös térséget” hozott létre: egy gazdasági térséget; egy, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget; egy külbiztonsági térséget; valamint egy kutatási, oktatási és kulturális térséget. Regionális szinten az EU és Oroszország – Norvégia és Izland mellett – 2007-ben létrehozta az Északi Dimenzió új politikáját, amely a balti-tengeri és a Barents-tengeri régióban a határokon átnyúló együttműködésre összpontosít. 2008-ban tárgyalások kezdődtek egy olyan új EU–Oroszország megállapodás létrehozására, amely a tervek szerint olyan „jogilag kötelező erejű kötelezettségeket” foglalt volna magában, mint a politikai párbeszéd, az igazságügy, a szabadság, a biztonság, a gazdasági együttműködés, a kutatás, az oktatás, a kultúra, a kereskedelem, a beruházás és az energiaügyek területén. 2010-ben „modernizációs partnerség” elindítására került sor. 2011-ben lezárultak a vízumkönnyítési megállapodásról szóló tárgyalások. Oroszország krími beavatkozása következtében azonban az összes tárgyalás és folyamat felfüggesztésre került. 2014-ben az Európai Tanács (a határokon átnyúló együttműködés és az emberek közötti kapcsolatok kivételével) befagyasztotta az Oroszországgal való együttműködést, valamint a nemzetközi pénzügyi intézményeken keresztül az ország javára folyósított uniós finanszírozást.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

A Lisszaboni Szerződés kimondja, hogy a Parlamentnek „egyetértését” kell adnia bármely új megállapodáshoz, amint az az előző PEM esetében is történt. A specifikusabb (pl. vízumkönnyítési) megállapodásokhoz szintén a Parlament egyetértése szükséges. A Parlament közvetlenül nem határoz meg stratégiai célokat vagy cselekvési programokat, a Tanáccsal együttesen dönt az uniós pénzügyi segítségnyújtás célkitűzéseiről és prioritásairól, ideértve az Európai Szomszédági Támogatási Eszközt (ENI) is, amelyen keresztül az EU Oroszországgal folytatott regionális együttműködését finanszírozzák. Emellett a Parlamentnek joga van ahhoz, hogy a „demokratikus ellenőrzés” néven ismert eljárás keretében elfogadásuk előtt ellenőrizze az ENI végrehajtását szabályozó dokumentumokat.

A Parlament több állásfoglalást fogadott el Ukrajnával kapcsolatban, amelyek elítélik a Krím-félsziget Oroszország általi jogszerűtlen anektálását, és Oroszország Kelet-Ukrajna destabilizálásában játszott szerepét. A Parlament 2015. júniusban állásfoglalást fogadott el az EU és Oroszország közötti kapcsolatok helyzetéről, támogatva az uniós szankciókat és hangsúlyozta annak szükségességét, hogy ambiciózusabb uniós pénzügyi támogatást nyújtsanak az orosz civil társadalomnak, valamint hogy a nehéz kapcsolatok ellenére előmozdítsák az emberek közötti kapcsolatokat. Később más állásfoglalások is üdvözltek a Bizottság által az energiaunióval kapcsolatosan az Oroszországból származó energiaimporttól való függőség csökkentése és az Oroszországból és más harmadik országokból származó agresszív propaganda elleni uniós intézkedések érdekében kifejtett erőfeszítéseket. Az EP azonban a terrorizmus elleni küzdelem és a közel-keleti békefolyamat terén

együttműködést szorgalmazott Oroszországgal, de Oroszország szíriai beavatkozása tekintetében kritikusnak bizonyult.

2014 előtt a Parlament síkra szállt egy közös értékeken és érdekeken alapuló új, átfogó megállapodás Oroszországgal való megkötése mellett. A Parlament ugyanakkor több saját kezdeményezésű jelentésében komoly aggodalmának adott hangot az emberi jogok, a jogállamiság tiszteletben tartásával és a demokrácia oroszországi helyzetével kapcsolatban. Ennek legjobb példái az LMBT „propaganda” elleni jogszabályok és a független nem kormányzati szervezetekkel vagy az Oroszországon kívüli forrásokból finanszírozott nem kormányzati szervezetekkel szembeni erőszakos fellépés. 2017. áprilisban a Parlament Navalnij letartóztatásának elítéléséről szóló határozatot fogadott el. 2016-ban a Parlament határozottan elítélte a krími lakosok, különösen a krími tatárok emberi jogainak példátlan mértékű megsértését. 2017. márciusban a Parlament felkérte Oroszországot, hogy engedjen szabadon több mint 30 bebörtönzött vagy szabadságkorlátozásra ítélt ukrán állampolgárt.

1997 és 2014 között az orosz törvényhozókkal fenntartott kapcsolatokat főként az 1994. évi EU–Oroszország partnerségi és együttműködési megállapodás által létrehozott parlamentközi fórumon, a Parlamenti Együttműködési Bizottságban fejlesztették. 1997 és 2014 eleje között az EU–Oroszország Parlamenti Együttműködési Bizottság stabil platformként szolgált az EP és az Oroszországi Föderáció nemzetgyűlésének küldöttségei közötti együttműködés és párbeszéd fejlesztéséhez. 2014. március óta azonban a Parlament – az ukrán válságra válaszul hozott diplomáciai korlátozó intézkedésekkel összhangban – megszüntette az Oroszországi Föderáció nemzetgyűlésével fenntartott parlamentközi kapcsolatokat. Mindazonáltal az EU–Oroszország Parlamenti Együttműködési Bizottságba delegált EP-küldöttség továbbra is találkozik és megvitatja az EU és Oroszország közötti kapcsolatokkal kapcsolatos kérdéseket. Ezen kívül lehetőséget teremt az orosz civil szervezetek képviselőivel, a nem kormányzati szervekkel és a médiával folytatott megbeszélésekre és párbeszédre.

A Parlamentet 1999 óta nem hívták meg Oroszországba választások megfigyelése céljából, és a Parlament az országban más ehhez kapcsolódó tevékenységet sem folytat.

Mario Damen
05/2019

